

LAUSUNTO

Eduskunnan sivistysvaliokunnalle

Asia: KAA 5/2018 vp Maksuton toisen asteen koulutus kaikille

Suomen Lukiolaisten Liitto (SLL) kiittää mahdollisuudesta lausua sivistysvaliokunnalle maksutonta toisen asteen koulutusta vaativasta kansalaisaloitteesta ja lausuu kunnioittaen seuraavaa:

SLL kannattaa kansalaisaloitetta ja toivoo maksuttoman toisen asteen koulutuksen toteuttamista lämpimästi. SLL:n näkemyksen mukaan sen toteutuminen parantaisi merkittävästi koulutuksellista tasa-arvoa ja takaisi jokaiselle nuorelle mahdollisuuden opiskella omien kykyjen ja kiinnostuksen kohteiden mukaan varallisuuden sitä estämättä.

Tällä hetkellä ylioppilaaksi valmistumisen kustannukset yksilölle ovat Opetushallituksen selvityksen mukaan noin 2500 euroa. Tämä sisältää mm. oppimateriaalit, tietokoneen ja ylioppilastutkimusmaksut. Lukion suorittamisen kustannukset tulevat opiskelijoille ja heidän perheilleen usein yllätyksenä ja voivat aiheuttaa huolta taloudellisesta pärjäämisestä. SLL on seurannut lukion kustannusten kehittymistä vuosittain 2014 alkaen samoin laskentaperustein. Tuona aikana opiskelijan kustannukset ovat nousseet 200 euroa – suurin osa noususta selittyy printtikirjojen kallistumisella. Vuodesta 2014 alkaen lukio-opiskelussa on alettu edellyttää yleisesti kannettavaa tietokonetta, joka on lisännyt kustannuksia aiempaan nähden.

SLL on huolissaan toisen asteen koulutuksen kustannusten vaikutuksista opiskelijoiden toimeentuloon ja koulutusvalintoihin. Nuorisobarometrin 2017 mukaan jopa 17 % nuorista on joutunut karsimaan opiskeluvaihtoehtojaan rahan puutteen vuoksi. Kun tarkastellaan vain niiden nuorten vastauksia, jotka eivät opiskele tai ole suorittaneet toisen asteen tutkintoa, osuus on jopa 32 %. Rahan puute vaikuttaa myös opintojen keskeyttämiseen; Nuorisobarometrin mukaan se on jossain määrin vaikuttanut opintojen keskeyttämiseen joka viidennellä tutkintoon johtavan

koulutuksen joskus keskeyttäneellä ja opintonsa keskeyttävät todennäköisemmin opiskelijat, joiden perheellä on ollut heikko taloudellinen tilanne.

SLL:n näkemyksen mukaan kaikille maksuton toisen asteen koulutus vahvistaisi koulutuksellista tasa-arvoa ja varmistaisi, ettei opiskelijan tai hänen perheensä taloudellinen tilanne vaikuta koulutusvalintoihin ja sitä kautta työuraan. SLL muistuttaa, että myös perustuslain mukaan julkisen vallan on turvattava jokaiselle yhtäläinen mahdollisuus saada kykyjensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta sekä kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä. SLL katsoo, että toisen asteen tutkinto on nykymaailmassa ja tulevaisuuden työelämässä pärjäämisen kannalta välttämättömyys.

Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2016 20–29-vuotiaista 16,9 % oli vailla perusasteen jälkeistä tutkintoa. Ilman toisen asteen tutkintoa ei voi hakeutua korkeakoulutukseen ja työllisyysnäkymät ovat heikot. Perusasteen varassa olevien naisten työllisyysaste oli vuonna 2015 vain 38,4 % ja miesten 45,7 %. Työttömyysaste laskee koulutustason mukaan ja toisen asteen koulutuksen suorittaminen parantaa yksilön tulevaisuuden näkymiä merkittävästi.

SLL pitää tärkeänä, että toisen asteen kustannusten aiheuttamiin ongelmiin on jo reagoitu ja elokuussa 2019 tulee käyttöön opintotuen oppimateriaalilisä, joka on suunnattu vähävaraisten perheiden alle 20-vuotiaille toisen asteen opiskelijoille. SLL ei kuitenkaan pidä sitä kokonaisvaltaisena ratkaisuna, sillä se ei riitä kattamaan kaikkia lukio-opintoihin liittyviä hankintoja eikä poista kustannusten vaikutuksia koulutusvalintoihin. Se ei myöskään korjaa ongelmallista nykytilaa, jossa hankintapäätöksen tekijä on eri kuin materiaalin ostaja eikä hinta tällöin muodostu aidosti kilpailutekijäksi hankintapäätöksessä.

SLL katsoo, että maksutonta toista astetta tulee käsitellä oppivelvollisuuden laajentamisesta erillisenä teemana. Opiskelumotivaation vahvistamisen kannalta on tärkeää, että nuorella on aito mahdollisuus tehdä itse valinta perusopetuksen jälkeisestä kouluttautumisesta. Yhdenvertaisten koulutusmahdollisuuksien lisäksi maksuton toinen aste olisi kuitenkin tärkeä signaali siitä, mille tasolle yhteiskunta kannustaa kansalaisia kouluttautumaan.

Maksuttoman toisen asteen taloudellisia vaikutuksia on tavallisesti arvioitu siten, että Opetushallituksen selvittämä keskimääräinen opiskelijakohtainen kustannus on kerrottu opiskelijoiden kokonaismäärällä. SLL ei ole pitänyt tällaista arviota tarkoituksenmukaisena. Vertailua voi tehdä esi- ja perusopetukseen, jossa oppilaskohtaiset oppimateriaalikustannukset ovat Suomen Kustannusyhdistyksen mukaan vuosittain noin 100 euroa. On siis oletettavaa, että myös lukiokoulutuksessa koulutuksen järjestäjän tarjoamana materiaalien opiskelijakohtaiset kustannukset eivät nouse tämänhetkisten kustannusten tasolle. Maksuttoman toisen asteen toteuttamisen taloudelliset vaikutukset on selvitettävä tämä näkökulma huomioiden.

Opetushallitus myönsi joulukuussa 2018 3,1 miljoonaa euroa valtionavustusta pilottihankkeille, joissa etsitään keinoja alentaa ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen kustannuksia opiskelijoille. Avustusta sai yhteensä 18 hanketta, joissa kehitetään avoimia digitaalisia oppimateriaaleja ja materiaalipankkeja ja uudistetaan opetusta siten, että opiskelijoille koituvat kustannukset alenevat. Lukiokoulutuksen hankkeita rahoitetaan 1,1 miljoonalla eurolla ja ammatillista koulutusta 2 miljoonalla eurolla. SLL pitää tällaisia pilotteja oikean suuntaisena ratkaisuna maksuttoman toisen asteen toteuttamiseen. Piloteista kerättävät hyvät kokemukset voidaan skaalata kansallisiksi ratkaisuksiksi, joilla turvataan sekä oppimateriaalien laatu että kustannustehokas toteutus.

Digitaalisten oppimateriaalien osuus oppikirjamyynnistä on vielä melko vähäistä, mutta sähköisten ylioppilaskirjoitusten myötä digitalisaatio alkaa jo olla oppilaitoksissa ja opetuksessa arkipäivää. Tästä syystä erityisesti avointen digitaalisten oppimateriaalien ja niiden jakelukanavien kehittäminen on mielekästä. Digitaalisten oppimateriaalien osalta myös verotus on kehittymässä kannatettavaan suuntaan, kun parhaillaan ollaan valmistelemassa digitaalisten materiaalien sisällyttämistä alempaan arvonlisäverokantaan.

SLL toivoo, että kansalaisaloitteen vaatimat selvitykset maksuttoman toisen asteen koulutuksen tosiasiallisista kustannuksista ja toteuttamisvaihtoehdoista käynnistetään välittömästi. Toisen asteen opintojen maksuttomuuden vaatimiin lainsäädännön uudistuksiin on ryhdyttävä pikaisesti.

Helsingissä 15.1.2019

Suomen Lukiolaisten Liitto

Roosa Pajunen
Puheenjohtaja

Saara Hyrkkö
Pääsihteeri

Lisätietoja:

Sosiaalipoliittinen asiantuntija Anni Koivisto, 040 415 5969, anni.koivisto@lukio.fi

Koulutuspoliittinen asiantuntija Annakaisa Tikkinen, 040 356 6082, annakaisa.tikkinen@lukio.fi